

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ĮSTATYMO „DĖL UŽSIENIEČIŲ TEISINĖS PADĖTIES“ NR. IX-2206 26, 35, 41,
42, 44, 53, 107 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys. Parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Pagal galiojantį Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 (toliau – Įstatymas) Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojo leidimas gyventi Europos Sąjungoje (toliau – leidimas nuolat gyventi) užsieniečiui gali būti išduotas jam teisėtai pragyvenus Lietuvoje be pertraukos pastaruosius 5 metus ir turint teisę gyventi Lietuvos Respublikoje suteikiančią ar patvirtinančią dokumentą arba nacionalinę vizą, taip pat pragyvenus Europos Sąjungos valstybėje narėje be pertraukos pastaruosius 5 metus, iš kurių ne mažiau kaip 2 metus be pertraukos – Lietuvos Respublikoje, ir turint leidimą laikinai gyventi, taip pat pragyvenus Europos Sąjungos valstybėje narėje be pertraukos pastaruosius 5 metus, iš kurių ne mažiau kaip 2 metus be pertraukos – Lietuvos Respublikoje, ir turint leidimą laikinai gyventi kaip leidimą laikinai gyventi (Europos Sąjungos mėlynąją kortelę) turinčio užsieniečio šeimos narys. Praktika rodo, kad asmenys linkę neterminuotai tęsti leidimą laikinai gyventi, todėl jiems netaikomi valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų patikrinimo reikalavimai, kurie atsiranda kreipiantis dėl leidimo nuolat gyventi. Esama praktinė spraga kelia riziką formuotis užsieniečių diasporoms. Pastaruoju metu itin sparčiai daugėjant užsieniečių Lietuvoje, reikalinga užsieniečių integracijos sistemą pritaikyti šiandienos poreikiams, nes užsieniečių, gyvenančių Lietuvoje, sėkminga integracija yra svarbus valstybės ir visuomenės saugumo uždavinys.

Įstatymas taip pat numato galimybę užsieniečiui, turinčiam teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo nustatyta tvarka arba esančiam lietuvių kilmės, gauti leidimą laikinai arba nuolat gyventi. Vis tik kreipiantis į Lietuvos Respublikos institucijas šiais su Lietuvos Respublikos pilietybe ir lietuvių kilme itin artimai susijusiais pagrindais, svarbu, kad šiais pagrindais besiremiantis užsienietis tikrai siektų atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, o ne gyventi Lietuvoje daugelį metų su leidimu gyventi, dažniausiai dėl tos priežasties, kad atkurdami Lietuvos Respublikos pilietybę turėtų atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės (pvz., Rusijos Federacijos pilietybės).

Valstybinės kalbos egzamino ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzamino reikalavimai siejami tik su užsieniečių, teisėtai pragyvenusių Lietuvos Respublikoje ir turinčių reikiamus dokumentus, kategorijomis.

Siekiant valdyti užsieniečių, dirbančių Lietuvoje, srautus bei užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama Lietuvos imigracijos darbo pagrindais procedūromis ir socialinio draudimo sistema, tikslinga griežtinti darbdavio, pas kurį atvyksta užsienietis pagal darbo sutartį, atsakomybę. Užsieniečiui leidimas laikinai gyventi išduodamas darbo tikslu, tad jis neturėtų būti išleidžiamas nemokamų atostogų ilgiau kaip 3 mėnesiams. Ilgiausio leidžiamo nedraudiminio laikotarpio nebuvimas sudaro sąlygas antrinei migracijai, kai Lietuvos Respublikos išduotą leidimą laikinai gyventi turintis užsienietis vyksta dirbti į kitas Europos Sąjungos valstybes nares arba padirbus keletą mėnesių jis išleidžiamas nemokamų atostogų ir išvyksta į kilmės valstybę, o po to vėl atvyksta keliems mėnesiams dirbti į Lietuvą. Tokiu būdu darbdavys pageidauja įdarbinti vis daugiau užsieniečių, nes daliai jau įdarbintų suteikiamos ilgos trukmės – iki pusę metų truncančios nemokamas atostogas, todėl trūksta darbuotojų darbo funkcijoms vykdyti.

Pagal dabartinį reglamentavimą darbdaviai įsipareigoja įdarbinti užsienietį 6 mėnesiams, tačiau praktika rodo, kad jau po mėnesio ar kelių užsieniečiai prašo Migracijos departamento leisti pakeisti darbdavį. Siekiant užtikrinti, kad darbdaviai atsakingai kviestų užsieniečius, tikslinga riboti galimybes keisti darbdavį nepaėjęs 6 mėnesiams nuo leidimo laikinai gyventi išdavimo dienos.

Tokiu būdu išlaikomas principas, kad užsienietis dirba pas tą darbdavį, kuris prisiėmė įsipareigojimus dėl užsieniečio.

Pažymėtina, kad Europos Komisijos Jungtinio Tyrimų centro atliktoje studijoje apie demografinius Europos Sąjungos ateities scenarijus teigiama, kad svarbus yra imigracijos poveikio ilgalaikiai demografiniai situacijai supratimas, kur esminiai veiksniai yra šie: imigrantų iš trečiųjų šalių *skaičius* į valstybę narę, jų *išsilavinimo lygis* bei *gebėjimas integruotis* į darbo rinką ir visuomenę apskritai, ir valstybės narės *gebėjimas efektyviai įgyvendinti savo migracijos politiką*¹. Studijoje daroma išvada, kad nors aukštas imigrantų skaičius gali padidinti ES reikalingą darbo jėgos skaičių, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tai turės ribotą poveikį dirbančių ir nedirbančių žmonių proporcijai. Jei aukštas imigrantų skaičius kartu reikš ir prastesnę jų ekonominę integraciją, tai galiausiai reikš ir iš esmės prastesnę darbo jėgos situaciją šalyje, nei esant vidutiniam ar žemam imigracijos lygiui². Pastaruoju metu nemažėjantys imigracijos į Europą srautai kai kurias valstybes nares jau privertė peržiūrėti savo migracijos politiką. Atsižvelgiant į tai, tikslinga padidinti laikinojo įdarbinimo įmonių patikimumą ir griežtinti jų atsakomybę įdarbinant užsieniečius.

Galiojančiame Įstatyme įtvirtinta bendro pobūdžio nuostata apie sudaromas sąlygas užsieniečių, kurie turi leidimą gyventi, integracijai į valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą įstatymų nustatyta tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, buvo parengtas Įstatymo 26, 35, 41, 42, 44, 53, 107 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas).

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorius – Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Laurynas Kasčiūnas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Įstatymas numato leidimo gyventi užsieniečiui išdavimo ir keitimo sąlygas, tačiau tarp jų nėra nustatyto reikalavimo užsieniečiams, teisėtai pragyvenus Lietuvoje 5 metus, tęsiantiems leidimą laikinai gyventi, mokėti valstybinę kalbą (26 straipsnis).

Įstatymas numato valstybinės kalbos egzamino ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzamino reikalavimą kreipiantis dėl leidimo nuolat gyventi. Valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminų ir pažymėjimų išdavimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė (53 straipsnis).

Įstatymas nustato atsisakymo išduoti ar pakeisti užsieniečiui leidimą gyventi pagrindus, tačiau nenumato ilgiausio leidžiamo užsieniečiui nedraudiminio laikotarpio, o tai sudaro sąlygas antrinei migracijai, kai Lietuvos Respublikos išduotą leidimą laikinai gyventi turintis užsienietis vyksta dirbti į kitas Europos Sąjungos valstybes nares arba padirbus keletą mėnesių jis išleidžiamas nemokamų atostogų ir išvyksta į kilmės valstybę, o po to vėl atvyksta keliems mėnesiams dirbti į Lietuvą (35 straipsnis).

Įstatymas numato leidimo laikinai gyventi išdavimo užsieniečiui, kuris ketina dirbti Lietuvos Respublikoje, sąlygas, tačiau nenustato finansinių ir žmogiškųjų išteklių reikalavimų laikinojo įdarbinimo įmonių, ketinančioms įdarbinti užsienietį, veiklai, todėl kyla rizikų dėl tokių įmonių patikimumo (44 straipsnis).

Įstatymas numato galimybę užsieniečiui, turinčiam teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę arba esančiam lietuvių kilmės, gauti leidimą laikinai gyventi, tačiau šiais pagrindais išduodamų leidimų gyventi skaičius nėra ribojamas (41 ir 42 straipsniai).

¹ European Commission, Joint Research Centre, Stonawski M. et al. *Demographic scenarios for the EU – Migration, population and education*, Lutz, W. (ed.), 2019: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/590301>

² Ten pat.

Įstatymas numato leidimo nuolat gyventi išdavimo ir keitimo sąlygas, tačiau nesusieja jo su leidimu laikinai gyventi. Užsieniečiai, turintys teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę arba esantys lietuvių kilmės, gali iškart atsivežti šeimos narius, kuriems taip pat išduodami leidimai nuolat gyventi (53 straipsnis).

Įstatymas numato, kad Lietuvos Respublika sudaro sąlygas užsieniečių, kurie turi leidimą gyventi, integracijai į valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą įstatymų nustatyta tvarka (107 straipsnis).

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma:

1) patikslinti leidimo gyventi išdavimo ir keitimo sąlygas ir nustatyti reikalavimą užsieniečiams, teisėtai pragyvenus Lietuvoje 5 metus, siekiantiems leidimo laikinai gyventi ar jį keičiantiems ir neprašantiems leidimo nuolat gyventi, pateikti valstybinės kalbos mokėjimą patvirtinančius dokumentus;

2) nustatyti reikalavimą Vyriausybei iš esmės peržiūrėti galiojančius reikalavimus dėl valstybinės kalbos mokėjimo lygio ir pan. ir juos pritaikyti šiandienos poreikiams, pavyzdžiui, atsižvelgiant į užsieniečio veiklos sritį, prašymo dėl leidimo gyventi pagrindą, kitas sąlygas;

3) sugriežtinti darbdavio atsakomybę įdarbinant užsieniečius ir nustatyti, kad darbo pagrindu išduotas leidimas laikinai gyventi panaikinamas arba atsisakoma išduoti naują leidimą laikinai gyventi, jeigu pas darbdavį, kuris įsipareigoja įdarbinti užsienietį pagal darbo sutartį, arba pas bent vieną iš darbdavių, kuris ketina įdarbinti užsienietį pagal darbo keliems darbdaviams sutartį, ilgiau negu 90 dienų per pastarųjų 180 dienų laikotarpį buvo nustatytas nedraudžiamasis laikotarpis nors vienam įdarbintam užsieniečiui, išskyrus atvejus, kai užsienietis nedirbo dėl nėštumo, gimdymo, tėvystės atostogų ir (arba) atostogų vaikui prižiūrėti, ligos ar nelaimingo atsitikimo arba kai darbdavys pateikia dokumentą, patvirtinantį, kad tokiame užsieniečiui buvo taikomi ne Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys socialinio draudimo sritį;

4) padidinti darbdavio patikimumo reikalavimus ir nustatyti, kad leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, kuris ketina dirbti Lietuvos Respublikoje, kai yra pateikiama laikinojo įdarbinimo įmonės, kuri ketina įdarbinti užsienietį pagal laikinojo darbo sutartį, deklaracija apie tai, kad jos pajamos iš laikinojo įdarbinimo įmonės veiklos sudaro daugiau kaip 50 proc. visų jos pajamų, iš kurių 51 proc. ir daugiau pajamų sudaro pajamos iš laikinojo įdarbinimo veiklos Lietuvoje per pastaruosius 12 pilnų kalendorinių mėnesių, ir ji ne mažiau negu šeši pastaruosius kalendorinius mėnesius turi penkis ar daugiau laikinųjų darbuotojų, kurie visą darbo laiką dirba Lietuvos Respublikoje;

5) riboti laikinai gyventi leidimų išdavimo skaičių užsieniečiui, kuris turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatymo nustatyta tvarka arba kuris yra lietuvių kilmės asmuo, nustatant, kad leidimas laikinai gyventi šiais pagrindais būtų išduodamas vieną kartą;

6) nustatyti, kad užsieniečiui, kuris turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatymo nustatyta tvarka arba kuris yra lietuvių kilmės asmuo *pirmiausiai* būtų išduodamas leidimas laikinai gyventi, o leidimas nuolat gyventi būtų išduodamas pragyvenus 5 metus ir pramokus lietuvių kalbos bei išlaikius Konstitucijos pagrindų egzaminą;

7) išplėsti reikalavimo dėl valstybinės kalbos ir Konstitucijos pagrindų egzamino apimtį numatant, kad toks reikalavimas taikomas ir išduodant leidimą nuolat gyventi užsieniečiui, jeigu jis turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo nustatyta tvarka; jis yra lietuvių kilmės asmuo; jis neteko Lietuvos Respublikos pilietybės, tačiau gyvena Lietuvos Respublikoje;

8) nustatyti reikalavimą Vyriausybei paskirti vieną koordinuojančią instituciją, atsakingą už užsieniečių valstybinės kalbos mokymą, taip pat nustatyti užsieniečių valstybinės kalbos mokymo sąlygas ir patvirtinti valstybinės kalbos mokymų organizavimo tvarką.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų priimto įstatymo pasekmių nenumatoma. Bus sudarytos palankesnės sąlygos Lietuvos pramonės vystymuisi. Bus sudarytos patikimesnės sąlygos užsieniečių atvykimui ir įdarbinimui. Efektyvesnės imigracijos procedūros prisidės prie valstybės ir visuomenės saugumo kūrimo.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimto įstatymo įgyvendinimas verslo sąlygoms ir jo plėtrai turės teigiamą įtaką, prisidės prie patikimesnės ir skaidresnės laikinųjų įdarbinimo įmonių veiklos kūrimo.

8. Įstatymo projekto atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas strateginio lygmens dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Kitų įstatymų keisti nereikia.

10. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymo projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Įstatymo įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai

Priimto įstatymo įgyvendinimui bus reikalinga pakeisti:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimą Nr. 1687 „Dėl valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminų ir jų išlaikymą patvirtinančių dokumentų išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 5 d. nutarimą Nr. 998 „Dėl Lietuvos valstybės paramos užsieniečių integracijai teikimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymą Nr. 1V-329 „Dėl leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymą Nr. 1V-445 „Dėl Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Sąjungoje išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Priimto įstatymo įgyvendinimui reikšmingų papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu derinta su Vidaus reikalų ministerijos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos specialistais, kitų vertinimų ir išvadų neprašyta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Užsieniečiai“, „įdarbinimas“, „leidimai dirbti“, „leidimai gyventi“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia

Laurynas Kasčiūnas
Audronius Ažubalis
Paulius Saudargas